

مکتب درس‌لری

بر صیغه منطق

مندرجات

۱ - منطق موضوع و تقسیمی - منطق مطلق . ۲ - فکر و اصلاحاتك وسعت و ادراکی - تعریف و تقسیم . ۳ - تصور . قضیه - تصدیق - استدلال ؛ قیاس - قیاسك انواعی بوکا دائر قواعد - قیاسك حسن استعمالی و سوء استعمالی - براهین استدلالیهك انواعی .

— تقسیم بچشدن مابعد —

تقسیم اویله بر جمله درکه اونك خبری یا خود فعلی مبتدا و یا فاعلك وسعتی تحدید ایلکله برابر فعل و یا خود خبر دخی او فکرک ادراک کنه خادم بر شکلده بولنور .

مثلاً : (قوشلر ؛ طیور مفترسه غضا فیر متسالفه و حاجبه شاطیه ذو الرجل الکفی نامرلیله بر طاقم اجناسه تفریق اولنور .) جمله سی بر تقسیم تامدر . چونکه بو انواع (قوشلر) فکرینک وسعت و عمومیتنی — تحدید ایتدککری نسبتده ادراککری واضح اولیور . بوراده ذکر اولنان نوعلر قوش جنسنه نظراً عین قوتده بولنان بر طاقم شعبه لردر .

(قوشلر ؛ طیور مفترسه دن قارتالردن اح . . . تشکل ایدر .) جمله سی ایسه بر جمله تام اولدینی جهتله منطقسزدر . چونکه قوشه نظراً طیور مفترسه برنجی درجه دن بر شعبه اولدینی حالده قارتالردن درجه ثانیه دن اولمق لازم کلیر .

۳

تصور ؛ قضیه . — تصور ؛ افکار مختلفه مدرکه بیننده کی مناسباتك تعیین صحتی ایچون ذکانون اجرا سنه مجبور اولدینی بر عملیه دماغی در : (Judgement) .
بو عملیه ك لسانا افاده سنه قضیه دینیور : (Proposition) . قضیه ك بر چوقاقسام و اصطلاحاتی وارددر . فقط بر خلاصه دن باشقه بر شی اولیان شو مقاله ده اولرک برر برر تعدادی — اساساً بوسبتون بی لزوم اولدیغدن صرف نظر — ممکن دکلدرد .

مع مافیه بو بحثی همان بر قاج مثال ایراد ایدرک قیامق مجبوریتنده یز . قضیه ؛ تصدیقی اولدینی کی بعضاًده بونک عکسی اولور . یعنی نهی و سلب صورتنده بونلورکه بونلره اصطلاح منطقده (موجب = affirmatif) (سالبه = Négatif) تعیرلری اضافه ایدیلیر .

قضیه ده فاعل ویا مبتدائک — چونکه بو بر جمله دن بشقه بر شی دکلدر — معناسی تمامیه تعمیم اولنوب اولمیدیغنه کوره (کلیه = universelle) (جزئیّه = patriculière) قسملری ده موجوددر .

مثلاً : (بوتون معادن اجسام بسیطه دندر) جمله سی بر قضیه کلیه اولدینی حالده (بعض معادن اجسام مرکبه دندر) جمله سی ده بر قضیه جزئیّه اولق اوزره کوستریه بیلیر . جزئی اولان قضیه لرده طبیعی دوغرودرلر . لکن بونلرک اوزرینه عمومی و کلی اولان بر قضیه بنا ایتک ممکن دکلدر .

مثلاً ؛ (قوه حافظه لری پک قوتلی اولان بعض چوجقلرده محاکمه همان هیچ مرتبه سنده در) . قضیه جزئیّه سی اوزرینه بناء فکر ایله (حافظه سی قوتلی اولان هر چوجقل محاکمه سی بوقدر) دیمک سراپا یا کایش وخطا آلود اولور .

کذلک هر قضیه ک عکسی ده دوغرو اولدیز . مثلاً (هر کوزل سویلیر) فقط (هر سویلن شی کوزل) دکلدر .

فکرده بر ضدیت اولورسه ینه او قضیه یا کایش عد اولنور :

(خطوط متوازیه بر مدت دوامدن صوکره برلشیرلر) کی .

فکرک و بونک شکل مادیسی اولان قضیه لرک حقیقتله مطابقت ایدوب ایتدکاری منطق تطبیقیه عائد بر مسئله اولدینی ایچون بوراده بوقدر جق تفصیلاتی کافی کورورز .

نصیریه — بر مجموعه تصوراتک ینه بر عملیه روحیه واسطه سیله هپ بر آرایه کتیریلدرک بر حکم ویرلمسندن عبارتدر : (Raisonement) . تصورات بر طاقم افکار مختلفه ی جمع ایتدکی کی تصدیقات ده بر چوق تصوراتی تحت تابعیتنه الیر .

تصدیقک شکل مادیسی قضیه لرک برلشهرک بر عبارده تشکیل ایتسیدر . بو اویله بر نتیجه درکه اونکله مجهولات معلوماته تبدل ایدر افکارمن قطعیت ووضوح کسب ایدر . اشیا نظر مزده تعین ، حقیقت ایسه تظاهر و تمیز الیر .

تصدیقده ایکی طریق واردر . یا عمومی و کلی اولان بر فکره استناداً خصوصی و جزئی ویا خود بالعکس خصوصی و جزئی اولان تصوراتی مرکز عزیمت اتخاذ ایدرک عمومی و کلی بر نتیجه ک استحصاله جالیشیلیر . بونلردن اولکنه (استنتاج = Deduction) ، ایکنجیسنه (استدلال = Induction) تسمیه ایدیلیر .

استنتاج عمومیتدن خصوصیه یعنی کلیتدن جزئیته دوغروتنزل، استدلال ایسه خصوصیتدن عمومیه دوغرو تعالی ایدر .

استنتاجک مطالعه‌سی (علم اصول)ه عائد اولدینی جهتله بوندن صرف نظر ایدرک منطق نظریه متعلق وبر طاقم تناقضات و اعتراضاته قارشی ذکای بشری تأمین وتقویه ایتک اوزره تدقیقی ازم اولان قواعد استدلالیدن بحث ایدلم :

استدلال؛ قیاس . — تصدیق استدلالینک طبیعتنی اکلامق ایچون اونی تمامی افاده‌سی ایچنده مطالعه ایتک لازمدرکه بوتمامیت افادهیه قیاس تعیر اولنور . قیاسک فرانزجه‌سی — Syllogisme در . هر قیاس لاقلا اوج قضیه‌دن تشکل ایدر . بونلردن ایکی اولکیلره (مقدم وتالی = prémisses) صوکره کنه ایسه (قرار ویا نتیجه = conclusion) دنیلیر . مثلاً (اسماک ذات‌الثدیه اولان حیواناتدن دکلدر — حالبوکه باله ذات‌الثدیه‌در — مع مافیه باله بالق دکلدر) قیاسنده کورولدیکی کبی .

قیاسده برده هر قضیه‌ده ایکی دفعه تکرر ایتک اوزره اوج (حد = terme) بولنور . نتیجه‌یی تشکیل ایدن قضیه‌نک خبری ویاخود فعلی اولان حده حد اول وینه بوجمله‌نک مبتدا ویا فاعلنه حد اخیر تسمیه ایدیلیر . زیرا اولکینک ساحه وسعتی ایکنجیسنه نظراً پک بیوک وشموللی در .

اوجنجیسنه ایسه حدثانی نامی ویریلیر که مقدم وتالی اولان قضیه‌لردن (قضیه کبری = Major) دنیلن اولکیسنده حد اوله ؛ (قضیه صغری = mineur) دنیلن ایکنجیسنده ایسه حد اخیره کسب قریبت ایدر .

ارباب ریاضیاتدن (اولهر = Euler) دییورکه :
«قیاسک شکانی چیزمک لازمکایرسه یان یانه وضع اولنش ایکی داره‌نک اوزرینه هرایکیسندنده معین برمقدارده قوسلر قطع ایتک اوزره دیگر بر دائره قویملیدر . شمدی بو دائره‌لری برر قضیه فرض ایدلم، ایکنجی قضیه‌نک برنجی ده داخل اولدینی حالده اوجنجی‌یی ده خارج بر اقدینی کورولور » بومعارف‌نک دهاقولایجه افاده اولنمی ایچون ترجمیه لزوم کورمه‌دن عیناً شوجله‌یی نقل ایدهرز :

Le contenu du contenu est contenu dans le
Contenant

بونى براز ده‌ا ایضاح ایدلم :
برکلی تصدیق ویارد ایدن هر شیء؛ تکمیل کلک حاوی اولدینی اجزا و اقسامک تصدیق ویا ردینی مؤدی اولور . یعنی برجنسی تصدیق ویارد ایدن هرشی او جنسک حاوی اولدینی

بالجمله نوع‌لرینی دخی یا تصدیق و یا رد ایدر . بونی شویله‌ده افاده ایده‌بیلیرز :
برجنسی حاوی اولان هرشی اوجنسه منسوب اولان نه‌قدر نوع وارسه اونلری‌ده حاوی
اولور بونک عکسی دخی جائزدر . مثلاً ثقلات خاصه‌سی جسم تعبیرنده داخلدر . جسم ایسه‌هوا
فکرنده موجوددر ؛ او‌حالده ثقلت . خاصه‌سنگ‌ده هوا‌ده بولندیغی بدیهیدر . کذاک بالینه‌فکری
یا لکز برجهتدن دولایی بالق فکریله‌غیرقابل تألیف اولمندیغی ایچون بالنه‌لرداره اسم‌ا‌کدن اخراج
اولورلر . بوقاعده ریاضیات‌ده قابل تطبیقدر .

$۳ + ۲ = ۵$ کذا $۱ + ۴ = ۵$ ایدر مع مافیه $۳ - ۱ = ۲$ اولور .

یعنی بر اوجنجه‌مساوی اولان ایکی شی یکدیگرینه ذاتاً مساوی دیمکدر .
تصدیق قیاسی طرز آتی اوزره تشکل ایدن مسائله جواب ویرمک ایچوندر . مثلاً : (حداول)
(حد اخیر) ده داخلیدر ؟ دکلیدر ؟

ایشته بویله بر مسئله‌ده توافق دوغورودن دوغورویه نظره چارپارسه اوزمان نه‌تصدیق‌ه، نه‌ده
قیاسه حاجت قالماز . لکن بوممکن اولماز ایسه اوزمان هرایکیسیله قابل توافق اوجنجه بر قضیه
تجری ایدیلیر . بوصورتله بولتان قضیه‌یه — که طبعی مقصده خدمت ایده‌جکدر — (قضیه
متجه = *jugement discursif*) نامی ویریلور .

قیاسک انواعی و بکا دأر قواعد

قیاسی ترکیب ایدن قضیه‌لرک‌حاله کوره کلیه و جزئیه، موجه و سالبه اولمالری اوقیاسک مختلف
(طرز = *mode*) لرینی تشکیل ایدر .

اک زیاده استعمال ایدیلان قیاسلرک حدوسطی قضیه کبراده مبتدا و یا خودفاعل، قضیه صغرا‌ده
ایسه خبر و یا فعل شکلنده اولور (اصطلاح منطقده مبتدا و یا خود فاعله « *Sujet* »
خبر و یا خود فعله ایسه « *attribut* » تسمیه ایدیلیر . اوچرا اوچرالنان قضیه‌لرک اختلافات
متعددسندن حصوله کنن مختلف قیاسلرا کثریا مقنع اولمازلر . فکرك ینه کندیسيله بر ضدیت
پیدا ایتهمسی و عمومیتدن خصوصیته بر نتیجه مشروحه ویردرك کچه‌بیلیمسی ایچون تبعیت ایتیمی
لازم کنن برطاقم قاعده‌لر واردرکه بوخصوصده کی شرائطی تعیین ایدرلر .

بوقواعد علی‌العاده استعمال و عکس ایدیلکسزین تطبیق اولندیغی کی ای محاکمه ایتمک ایچون
وجودلری قطعاً الزم‌ده دکدر . مع مافیه کثرتله واقع اولان واکثریا ای استعمال اولنه‌میان
استدلال‌لردن ایلری کن بعض خطالری اشعار ایچون فائده بخش اولورلر .